

BALOrg – BPA Arbeidsledernes organisasjon – ønsker å komme med innspill til ekspertutvalgets arbeid med fremtidens BPA-ordning.

Som organisasjon for arbeidsledere i BPA ønsker vi å løfte frem erfaringer og utfordringer som berører både BPA-brukere, arbeidsledere og deres familier.

For oss handler BPA om langt mer enn hjelp til helt grunnleggende behov. BPA handler om muligheten til å leve et liv på lik linje med andre – arbeide, være sosial, delta i samfunnet, være ektefelle, forelder, venn og familiemedlem og selv bestemme hvordan hverdagen skal se ut.

Vi mener dagens BPA-ordning har flere grunnleggende utfordringer som ekspertutvalget bør se nærmere på.

Store forskjeller – både mellom og innenfor kommunene

En av de største utfordringene med dagens ordning er hvor forskjellig behov vurderes.

Det er store forskjeller fra kommune til kommune i hele Norge. Hvor mye hjelp en person får, hvordan behovet vurderes og hvordan hjelpen organiseres, kan i praksis være avhengig av hvilken kommune personen tilfeldigvis bor i.

Men problemet stopper ikke ved kommunegrensene.

Vi ser også forskjeller **innenfor samme kommune**. Personer med sammenlignbare behov kan få svært forskjellige vedtak. Utfallet kan blant annet påvirkes av hvilken saksbehandler man møter, hvordan behovene blir beskrevet og hvordan regelverket tolkes.

En ordning som skal bidra til likestilling og samfunnsdeltakelse, bør ikke fungere som et geografisk eller administrativt lotteri.

Det bør derfor utarbeides tydeligere nasjonale kriterier for vurdering av behov og omfang av BPA. Individuelle vurderinger er nødvendige, men individuell vurdering må ikke bli ensbetydende med vilkårlig forskjellsbehandling.

Egenbetaling skaper enda en forskjell

Et annet område hvor vi ser store forskjeller, er egenbetaling for BPA.

I noen kommuner må BPA-brukere betale egenandel for deler av tjenesten, mens andre kommuner har valgt ikke å kreve slik betaling. Det betyr at også den økonomiske belastningen ved å ha BPA kan være forskjellig avhengig av hvilken kommune man bor i.

Vi mener ekspertutvalget bør se nærmere på om dagens ordning med egenbetaling er forenlig med BPA som et likestillingsverktøy.

Når assistanse er nødvendig for at en person skal kunne gjøre de samme hverdagslige tingene som andre mennesker gjør uten assistanse, oppleves det urimelig at personen selv skal måtte betale for deler av denne bistanden.

Det blir særlig problematisk når egenbetalingen knyttes til oppgaver som kommunen definerer som praktisk bistand. For BPA-brukeren er ikke hverdagen nødvendigvis delt inn i «helsehjelp», «praktisk bistand» og «samfunnsdeltakelse». Det er én sammenhengende hverdag.

Vi mener derfor at det bør vurderes **nasjonale og like regler for egenbetaling i BPA**, og om egenbetaling i BPA bør fjernes helt.

En likestillingsordning bør ikke koste mer å bruke fordi man tilfeldigvis bor i én kommune fremfor en annen.

BPA må handle om å leve – ikke bare å eksistere

Diskusjonen om hjelpebehov handler altfor ofte om de helt grunnleggende oppgavene: toalett, personlig hygiene, mat og andre nødvendige gjøremål.

Men et menneskeliv består av langt mer enn dette.

Mennesker uten assistansebehov trenger ikke søke kommunen om muligheten til å besøke venner, delta på arrangementer, drive med fritidsaktiviteter, reise eller bare bestemme seg for å gjøre noe spontant.

For mennesker som er avhengige av assistanse, blir antallet innvilgede timer i praksis også en ramme for hvor mange timer av livet man får reell frihet til å bestemme over selv.

BPA må derfor vurderes ut fra hva som er nødvendig for å kunne **leve et aktivt, selvstendig og likestilt liv**, ikke bare hva som er nødvendig for å dekke grunnleggende pleie- og omsorgsbehov.

Familien må ikke være den skjulte reservebemanningen

Når det ikke innvilges nok hjelp, forsvinner ikke hjelpebehovet.

Noen må fortsatt gjøre jobben.

I mange familier er det ektefeller, foreldre, voksne barn eller andre nærstående som fyller hullene. De hjelper på kvelder, netter og helger, ved sykdom og fravær, når BPA-timene er brukt opp eller når vedtaket rett og slett ikke dekker det faktiske hjelpebehovet.

Dette arbeidet kan være omfattende, men blir ofte tatt for gitt eller kompensert i langt mindre grad enn arbeidsmengden og belastningen tilsier.

Da kan BPA-ordningen fremstå rimeligere på kommunens budsjett, mens kostnaden i realiteten bare er flyttet fra kommunen og over på familien.

Pårørendes innsats bør derfor synliggjøres når hjelpebehov vurderes. Kommunen bør ikke kunne legge til grunn at familie automatisk skal dekke timer som personen faktisk har behov for bistand til.

Familie skal først og fremst få lov til å være familie.

En ektefelle skal få være ektefelle – ikke permanent og underbetalt eller ulønnet beredskap.

Arbeidslederansvaret må anerkjennes

Brukerstyringen er selve kjernen i BPA, men den innebærer også et betydelig ansvar.

Arbeidslederoppgavene kan blant annet innebære rekruttering, opplæring, turnusplanlegging, organisering av hverdagen, oppfølging av assistenter, håndtering av fravær og vikarer og løpende administrasjon.

Dette er oppgaver som i andre sammenhenger naturlig ville blitt betraktet som arbeid.

Likevel forventes arbeidslederen i BPA i stor grad å utføre dette arbeidet uten lønn.

For enkelte kan arbeidslederoppgavene utgjøre mange timer hver måned, og jo større og mer komplisert BPA-ordningen er, desto større kan arbeidslederansvaret bli.

Vi mener ekspertutvalget bør vurdere dette nærmere.

Når samfunnet forventer at BPA-brukeren skal ta et betydelig ansvar for å organisere og administrere tjenesten, bør det vurderes om arbeidslederarbeidet skal kompenseres, eller om det skal gis andre ressurser til å utføre oppgavene.

Det må også tas høyde for at enkelte BPA-brukere trenger bistand fra ektefelle, foreldre eller andre nærstående til å ivareta arbeidslederrollen. Også dette er reelt arbeid og bør ikke automatisk forventes utført gratis.

Vi må se hele samfunnsregnskapet

Når kostnadene ved BPA vurderes, må vi se på mer enn kostnaden per assistansetime.

En velfungerende BPA-ordning kan gjøre det mulig for mennesker med omfattende assistansebehov å arbeide, studere, drive virksomhet, delta i organisasjonsliv og være aktive samfunnsborgere.

Samtidig kan tilstrekkelig BPA gjøre det mulig for ektefeller, foreldre og andre pårørende å stå i arbeid i stedet for å redusere arbeidstiden eller falle helt eller delvis ut av arbeidslivet fordi de må dekke et hjelpebehov det offentlige ikke dekker.

En BPA-time er derfor ikke bare en utgift.

Den kan også være en investering.

Når en person får tilstrekkelig assistanse til å delta i arbeids- og samfunnsliv, kan gevinsten være langt større enn det som kommer frem på kommunens budsjett for helse- og omsorgstjenester.

Det samme gjelder når ektefelle eller andre pårørende kan fortsette i arbeid fordi BPA-ordningen faktisk dekker hjelpebehovet.

Vi mener derfor at kostnadene ved BPA må vurderes i et bredere samfunnsøkonomisk perspektiv.

En rettighet må være forutsigbar

For mennesker som er avhengige av assistanse, er BPA selve infrastrukturen i hverdagen.

Det bør derfor være langt større forutsigbarhet rundt vedtak, revurderinger og hvilke behov som godkjennes.

Man skal ikke måtte bli ekspert på lovverk for å få den hjelpen man faktisk trenger.

Det er problematisk dersom de som har mest overskudd til å argumentere, dokumentere, klage og kjempe, også er de som har størst mulighet til å få et godt vedtak.

En rettighetsordning må fungere like godt for den som ikke har krefter, kunnskap, økonomi eller familie til å kjempe saken sin.

Dette mener BALOrg bør endres

Vi ber ekspertutvalget særlig vurdere:

1. Tydeligere nasjonale kriterier slik at bosted og kommunal praksis får mindre betydning for hvilket BPA-tilbud den enkelte får.
2. Tiltak for å redusere store forskjeller både mellom kommuner og mellom enkeltvedtak innenfor samme kommune.
3. At BPA vurderes ut fra muligheten til å leve et selvstendig, aktivt og likestilt liv – ikke bare ut fra grunnleggende pleie- og omsorgsbehov.
4. At kommunene ikke kan forutsette omfattende gratis bistand fra ektefelle, foreldre eller annen familie når det reelle hjelpebehovet beregnes.
5. At pårørendes faktiske arbeidsinnsats og samfunnsøkonomiske betydning synliggjøres.
6. At arbeidslederrollen i BPA anerkjennes som reelt arbeid, og at det vurderes kompensasjon eller andre ordninger for arbeidslederoppgavene.

7. At det også vurderes kompensasjon når pårørende utfører omfattende arbeidslederoppgaver på vegne av BPA-brukeren.
8. At samfunnsøkonomiske beregninger inkluderer gevinstene ved at BPA-brukere og deres pårørende kan være i arbeid og delta i samfunnet.
9. En sterkere nasjonal sikring av BPA som en likestillingsordning, slik at grunnleggende muligheter i livet ikke blir avhengige av postnummer eller hvilken saksbehandler man møter.

Avslutning

BPA står for brukerstyrt personlig assistanse.

Men bak disse tre bokstavene ligger noe langt større: **frihet og likestilling.**

Frihet til å bestemme når man står opp. Frihet til å arbeide. Frihet til å være sosial. Frihet til å delta. Frihet til å være spontan. Og frihet for familien til å være familie i stedet for å fungere som permanent reservebemanning.

Vi håper ekspertutvalget vil bidra til en BPA-ordning hvor spørsmålet ikke bare er: **«Hvor mange timer hjelp trenger du?»**

Spørsmålet bør også være:

«Hva skal til for at du kan leve det livet du ønsker å leve?»

Det er etter vårt syn forskjellen mellom en omsorgsordning og en reell likestillingsordning.

Med vennlig hilsen

Inger Gaarder

Leder av interimsstyret

BALOrg – BPA Arbeidsledernes organisasjon